

Türkiye’de Vergi Yüğü ve Doğrudan Yabancı Yatırımlar: Genel Bir Değerlendirme

Yasin Söğüt¹

Özet

Bu çalışmada Türkiye’de vergi yükü ile doğrudan yabancı yatırımlar (DYY) arasındaki ilişki teorik ve kavramsal yönleriyle ele alınmaktadır. Çalışmada öncelikle vergi yükü kavramı hukuki ve ekonomik boyutlarıyla tanımlanmış, yatırım kararları üzerindeki etkileri tartışılmıştır. Ardından DYY’nin teorik temelleri incelenerek OLI Paradigması, Sermaye Hareketliliği Teorisi, Vergi Rekabeti Teorisi ve Yeni Ekonomik Coğrafya yaklaşımlarının yatırım kararlarındaki yeri ortaya konmuştur. Türkiye’nin 1980 sonrası dışa açılma politikaları, vergi sistemindeki dönüşümler ve kurumlar vergisi oranlarında yapılan düzenlemeler dönemsel olarak değerlendirilmiştir. Bulgular, yüksek vergi oranlarının yatırım maliyetlerini artırarak DYY girişlerini sınırlayabileceğini, buna karşılık vergi gelirlerinin altyapı ve hizmet alanlarına yönlendirilmesi halinde yatırım ortamını dolaylı olarak iyileştirebileceğini göstermektedir. 2000’li yıllarda kurumlar vergisi oranının düşürülmesi ve AB üyelik süreciyle birlikte yabancı sermaye girişlerinde artış yaşanmış; ancak dolaylı vergilerin yüksekliği nedeniyle toplam vergi yükü yatırımcı açısından sınırlayıcı bir unsur olmaya devam etmiştir. Çalışma, Türkiye’nin DYY çekme kapasitesini artırmak için yalnızca oran indirimlerine dayalı politikaların yeterli olmadığını, vergi yapısının dengelenmesi, hukuki güvence, siyasi öngörülebilirlik ve altyapı yatırımlarıyla desteklenmiş kapsamlı bir stratejinin gerekli olduğunu ortaya koymaktadır.

1 Dr. Öğretim Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, ysogut@kastamonu.edu.tr, ORCID:0000-0001-7274-0591.

1. Giriş

Küresel ekonomide sermaye hareketlerinin serbestleşmesi, doğrudan yabancı yatırımların (DYY) hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler açısından önemini artırmıştır (Oxelheim, 1993). DYY, yalnızca sermaye girişi sağlaması bakımından değil; aynı zamanda teknoloji transferi, yönetim becerilerinin geliştirilmesi, ihracat kapasitesinin artırılması ve istihdam yaratılması gibi çok yönlü katkılar sunması nedeniyle de ekonomik kalkınma politikalarının merkezinde yer almaktadır (Obeng-Amponsah & Owusu, 2025). Gelişmekte olan ülkeler için DYY, genellikle yerli tasarrufların yetersizliğini telafi eden ve sürdürülebilir büyüme hedeflerine ulaşmada önemli rol oynayan bir dış finansman kaynağıdır (Aust vd., 2020). Bu bağlamda, ülkelerin DYY çekme kapasitelerini belirleyen faktörlerin analizi, ulusal ekonomi politikalarının şekillendirilmesinde kritik öneme sahiptir. Literatürde, DYY’nin ülke tercihlerini belirleyen başlıca unsurlar arasında makroekonomik istikrar, pazar büyüklüğü, işgücü maliyetleri, siyasi istikrar, altyapı kalitesi ve vergi politikaları öne çıkmaktadır (Haudi vd., 2020). Bu unsurlar arasında vergi yükü, özellikle çok uluslu şirketlerin yatırım kararlarında dikkate aldığı temel maliyet bileşenlerinden biridir. Yüksek vergi oranları, yatırımcıların elde edecekleri net getiriye azaltırken düşük vergi oranları veya vergi teşvikleri, yatırım kararlarını olumlu yönde etkilemektedir (Bassey vd., 2022). Vergi yükü kavramı, genellikle bir ülkenin toplam vergi gelirlerinin gayrisafi yurt içi hasıla (GSYH) içindeki payı olarak tanımlanır (Celikay, 2020). Bununla birlikte, yatırımcı açısından bakıldığında vergi yükü, yalnızca yasal vergi oranlarıyla sınırlı olmayıp; dolaylı vergiler, sosyal güvenlik primleri ve çeşitli mali yükümlülükleri de kapsayan daha geniş bir maliyet algısını ifade eder. Özellikle sermaye hareketliliğinin yüksek olduğu günümüzde, vergi yükü uluslararası rekabet gücünü doğrudan etkileyen bir unsur haline gelmiştir (Gao & Liu, 2021).

Türkiye özelinde değerlendirildiğinde, vergi yükü ile DYY arasındaki ilişki farklı dönemlerde değişkenlik göstermiştir. 1980’li yıllarda başlayan dışa açılma politikaları, sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi ve yabancı sermayenin ülkeye girişini kolaylaştıran hukuki düzenlemelerle desteklenmiştir. 2000’li yıllarda ise vergi politikaları, DYY’yi teşvik etmek amacıyla önemli ölçüde revize edilmiştir. 2006 yılında kurumlar vergisi oranının %30’dan %20’ye düşürülmesi, yatırım teşvik sisteminde bölgesel farklılıkların gözetilmesi ve stratejik yatırımlar için vergi indirimleri sağlanması bu politikalara örnek teşkil etmektedir. Ancak, aynı dönemde artan dolaylı vergiler ve sosyal güvenlik primleri, yatırımcılar açısından toplam maliyet yükünü dengelenmiş veya zaman zaman artırmış olabilir (Ekinci, 2011). Türkiye’ye gelen DYY akımlarında 2000’li yılların ortasında

görülen hızlı artış, vergi politikalarının yanı sıra küresel likidite koşullarının elverişli olması, AB üyelik sürecinin yarattığı siyasi ve ekonomik beklentiler, özelleştirme programlarının hız kazanması gibi faktörlerle de ilişkilidir (Binatlı & Sohrabji, 2019). Ancak 2010 sonrası dönemde küresel finansal dalgalanmalar, jeopolitik riskler ve iç siyasi belirsizlikler, DYY girişlerinde dalgalanmalara neden olmuştur. Bu nedenle, vergi yükü ile DYY arasındaki ilişkiyi yalnızca vergi oranları üzerinden değerlendirmek eksik bir yaklaşımdır; yatırım kararları çok boyutlu ekonomik ve kurumsal faktörlerden etkilenmektedir (Karaman & Yildirim-Karaman, 2017). Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de vergi yükü ile DYY arasındaki ilişkiyi hem teorik hem de ampirik bulgular ışığında analiz ederek, politika yapıcılar için yol gösterici değerlendirmeler sunmaktır. Bu kapsamda, öncelikle vergi yükü ve DYY kavramları ayrıntılı biçimde tanımlanacak, ardından uluslararası ve Türkiye odaklı literatür incelenecek, Türkiye’nin vergi politikaları ile DYY performansı dönemsel olarak değerlendirilecektir. Son olarak, politika önerileri geliştirilerek Türkiye’nin DYY çekme kapasitesini artırmaya yönelik stratejiler ortaya konacaktır.

2. Literatür İncelemesi

Vergi yükü ve DYY arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar, farklı ülke grupları, dönemler ve yöntemler kullanarak çeşitli sonuçlara ulaşmıştır. Değirmenci vd. (2024), BRICS-T ülkeleri için 1995-2021 dönemi verilerini kullanarak panel veri analizi yapmış ve ekonomik küreselleşmenin Brezilya, Hindistan ve genel BRICS-T panelinde DYY girişlerini artırdığını; yatırım özgürlüğünün Çin’de etkili olduğunu, vergi yükünün Güney Afrika’da yatırımları azalttığını ancak Türkiye’de artırıcı etki yarattığını tespit etmiştir. Çalışma, vergi yükü etkisinin ülkeden ülkeye farklılaştığını vurgulamaktadır. Türkiye özelinde Köstekçi (2024), 1980-2022 dönemi için ARDL sınır testi yöntemini kullanarak ekonomik ve mali göstergelerin vergi yükü üzerindeki etkisini incelemiştir. Sonuçlar, dış ticaret ve faiz ödemelerinin vergi yükünü azalttığını; DYY, kamu harcamaları ve ekonomik büyümenin ise vergi yükünü artırdığını ortaya koymuştur. Bu bulgu, DYY’nin yalnızca vergi yükünden etkilenmediğini, aynı zamanda vergi yükünü de şekillendiren bir unsur olduğunu göstermektedir.

OECD ülkeleri üzerine odaklanan Harman vd. (2024), 37 ülkeyi kapsayan 2000-2022 dönemi verileriyle Rastal Etkiler Modeli ve Esnek Genelleştirilmiş En Küçük Kareler yöntemini uygulamış, vergi takozundaki %1’lik artışın DYY’yi %0,16 oranında azalttığını belirlemiştir. Bu sonuç, özellikle gelişmiş ülkelerde vergi yükünün DYY üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde Kaya ve Ezanoğlu

(2020), 36 OECD ülkesi için 2000-2016 dönemi verilerini Genelleştirilmiş Momentler Metodu ile analiz etmiş ve kurumlar vergisi oranlarındaki artışın DYY girişlerini istatistiksel olarak anlamlı biçimde azalttığını bulmuştur. Yazarlar, vergi politikalarının sermaye girişlerini artırmada önemli bir araç olduğunu vurgulamaktadır. Karagöz ve Yaşar (2020) ise 125 ülke için 1996-2016 döneminde panel veri analizleri yapmış ve ekonomik özgürlüklerin DYY üzerindeki etkilerini incelemiştir. Sonuçlar, ekonomik özgürlük puanı, yatırım özgürlüğü ve kamu harcamalarının DYY’yi artırdığını; vergi yükü, mülkiyet hakları ve iş özgürlüğünün ise olumsuz etki yaptığını ortaya koymuştur. Bu çalışma, vergi yükünün DYY üzerindeki olumsuz etkisini geniş ülke örnekleminde teyit etmektedir. OECD ülkeleri bağlamında Saygın ve Avcı (2020), 2000-2018 dönemini panel veri analiziyle incelemiş ve kurumlar vergisi oranındaki bir birimlik artışın DYY’yi 0,50 birim azalttığını tespit etmiştir. Çalışma, vergi rekabetinin DYY çekme sürecinde önemli bir faktör olduğunu göstermektedir.

Gelişmekte olan ülkeler üzerine yapılan çalışmalardan Oluchi ve Abel (2024), Nijerya için 2000-2020 dönemini OLS regresyon yöntemiyle analiz etmiştir. Sonuçlara göre kurumlar vergisi DYY üzerinde negatif ve anlamlı, kişisel gelir vergisi negatif ve anlamsız, KDV ise pozitif ve anlamlı etkiye sahiptir. Bu sonuç, vergi bileşiminin DYY üzerinde farklı etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. Afrika ülkeleri üzerine yapılan Kubaje vd. (2024), 43 Afrika ülkesinde sabit etkiler modeli ve dinamik eşik modeli kullanarak vergi gelirleri, DYY ve ekonomik büyüme ilişkisini araştırmıştır. Bulgular, DYY’nin ekonomik büyümeyi artırdığını ancak vergi gelirlerinin büyüme üzerindeki etkisinin belirli bir eşğin altında olumlu, üzerinde ise olumsuz olduğunu göstermiştir. Bu, gelişmekte olan ülkelere vergi yükü-DYY-büyüme ilişkisinin çok boyutlu olduğunu ortaya koymaktadır. Nitel bir bakış açısıyla Aisyah (2025), sistematik literatür taraması yaparak vergi politikalarının sermaye akışları ve DYY üzerindeki etkilerini incelemiştir. Çalışma, yüksek vergi oranlarının genel olarak yabancı sermaye girişlerini caydırdığını ancak etkin vergi rekabeti, kurumsal kalite ve tamamlayıcı politika araçlarıyla bu etkinin dengelenebileceğini vurgulamıştır.

2.1. Genel Değerlendirme

Literatür genel olarak, vergi oranlarının ve vergi yükünün DYY üzerinde kritik bir belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. OECD ülkelerinde yapılan çalışmalar vergi oranlarındaki artışın DYY girişlerini istatistiksel olarak anlamlı biçimde azalttığını göstermektedir (Kaya & Ezanoğlu, 2020; Harman vd., 2024; Saygın & Avcı, 2020). Gelişmekte olan ülkeler için yapılan araştırmalarda ise, vergi bileşiminin (kurumlar vergisi, gelir vergisi, KDV)

farklı etkiler yarattığı, hatta Türkiye örneğinde olduğu gibi bazı durumlarda DYY'nin vergi yükünü artırıcı yönde etkilediği görülmektedir (Köstekçi, 2024; Oluchi & Abel, 2024). Panel bazlı ve küresel örneklemli çalışmalarda da (Değirmenci vd., 2024; Karagöz & Yaşar, 2020) vergi yükünün olumsuz etkisinin yanında yatırım özgürlüğü ve ekonomik küreselleşmenin olumlu katkıları tespit edilmiştir. Sonuç olarak, literatür vergi yükü-DYY ilişkisinin bağlama, ülke grubuna ve vergi yapısına göre farklılaştığını, ancak yüksek kurumlar vergisi oranlarının genel eğilim itibarıyla yabancı sermaye girişlerini sınırlayıcı bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

3. Kavramsal Çerçeve

3.1. Vergi Yükü Kavramı

Vergi yükü, kamu maliyesinde bir ülkenin vergi toplama kapasitesini ve bu vergilerin ekonomik aktörler üzerindeki mali etkisini ifade eden temel göstergelerden biridir. En genel tanımıyla, bir ülkenin topladığı toplam vergi gelirlerinin gayrisafi yurt içi hasıla (GSYH) içindeki oranı olarak ölçülür. Bu oran, devletin mali kaynak yaratma gücünü gösterirken aynı zamanda ekonomik aktörlerin maruz kaldığı mali yükü de ortaya koyar. Vergi yükünün yüksek olması, kamu gelirlerinin yüksek düzeyde toplandığını gösterebilir; ancak bu durum aynı zamanda işletmelerin ve bireylerin harcanabilir gelirlerinin azalması anlamına gelir. Dolayısıyla vergi yükü hem mali sürdürülebilirlik hem de yatırım ortamı açısından çift yönlü bir etkiye sahiptir (Demir, 2013, s. 5). Yatırımcı açısından bakıldığında, vergi yükü yalnızca nominal vergi oranları ile ölçülmez. İş dünyası için asıl önemli olan, yatırım sonrası elde edilen gelirin ne kadarının vergi ve benzeri yükümlülüklerle devlete aktarılacağıdır. Bu noktada, kurumlar vergisi oranı, gelir vergisi oranları, katma değer vergisi (KDV) oranı, sosyal güvenlik primleri ve diğer dolaylı vergiler toplam maliyetin belirlenmesinde rol oynar (Aybay, 2021). Yüksek vergi yükü, yatırımın net getirisini azaltarak sermaye akımlarını başka ülkelere yönlendirebilir; düşük vergi yükü ise yatırımcıyı çekebilir. Ancak düşük vergi yükünün kamu hizmetleri ve altyapı yatırımlarının finansmanında zorluk yaratabileceği de göz ardı edilmemelidir (Akhmadcev vd., 2016).

3.1.1. Hukuki ve Ekonomik Vergi Yükü Ayrımı

Vergi yükü iki farklı perspektiften değerlendirilebilir: hukuki vergi yükü ve ekonomik vergi yükü. Hukuki vergi yükü, vergi kanunlarında tanımlanan nominal vergi oranlarını ifade eder. Örneğin, Türkiye'de kurumlar vergisi oranının %20 olması hukuki bir orandır. Ancak bu oran, yatırımcının fiilen

ödediği vergiyi her zaman doğru yansıtmaz. Çünkü vergi matrahını etkileyen istisnalar, muafiyetler ve indirimler vardır. Ekonomik vergi yükü ise verginin nihai olarak kim tarafından taşındığını ifade eder. Verginin yasal mükellefi ile ekonomik yükümlüsü farklı olabilir. Örneğin, kurumlar vergisinin hukuken şirketler tarafından ödendiği düşünülse de bu verginin maliyeti fiyatlara yansıtılarak tüketicilere veya ücretlere yansıtılarak çalışanlara aktarılabilir (Demir, 2013, s. 41). Bu bağlamda, yatırım kararlarında efektif vergi oranı önemli bir göstergedir. Efektif vergi oranı, nominal oranlardan farklı olarak tüm vergi indirimleri, istisnalar, amortisman uygulamaları ve teşvikler dikkate alınarak hesaplanır. İki ülke aynı nominal vergi oranına sahip olsa da uygulanan teşvikler ve muafiyetler nedeniyle efektif vergi oranları farklı olabilir. Bu nedenle, yatırımcılar yalnızca hukuki oranlara değil, efektif oranlara da bakarak karar verirler (Acinöroğlu, 2009).

3.1.2. Vergi Yükünün Yatırım Kararlarına Etkisi

Vergi yükünün yatırım kararlarına etkisi iktisat literatüründe yoğun şekilde tartışılmıştır. Yatırımın gerçekleşebilmesi için yatırımın beklenen getirisi, sermaye maliyetini aşmalıdır. Yüksek vergi oranları sermaye maliyetini artırır ve yatırımın net getirisini düşürür. Bu durum, özellikle sermaye hareketliliğinin yüksek olduğu sektörlerde, yatırımların başka ülkelere kaymasına yol açmaktadır (Değirmenci vd., 2024). Bununla birlikte, vergi gelirlerinin etkin şekilde kullanılması, yatırım ortamını dolaylı olarak iyileştirebilmektedir. Örneğin, vergi gelirleri altyapı, eğitim ve sağlık gibi alanlara yönlendirilirse, yatırımcılar açısından ülkenin cazibesi artabilir. Bu durum, vergi yükü ile yatırım arasında pozitif dolaylı etki yaratmaktadır. Dolayısıyla vergi yükü ile yatırım ilişkisi tek boyutlu değildir. Doğrudan maliyet etkisini ve dolaylı altyapı ve hizmet etkisini içeren karmaşık bir yapıya sahiptir (Sağdıç, 2022, s. 65).

3.1.3. Türkiye’de Vergi Yükünün Tarihsel Seyri

Türkiye’de vergi yükü, 1980 sonrası ekonomik liberalizasyon politikaları ve mali reformlarla önemli değişim göstermiştir. 1980’lerde dışa açılma ve ihracata dayalı büyüme politikaları uygulanırken, vergi sistemi de yeniden yapılandırılmıştır. Ancak bu dönemde vergi gelirleri büyük ölçüde dolaylı vergilere dayanmış, doğrudan vergilerin payı sınırlı kalmıştır (Çankara, 2010, s. 77).

1980 öncesinde Türkiye ekonomisi ithal ikameci sanayileşme modeline dayanmakta, vergi gelirlerinin büyük kısmı dolaylı vergilerden elde edilmekteydi. 1980 sonrası dışa açılma politikaları ile birlikte vergi sisteminde hem yapısal uyum hem de uluslararası standartlara entegrasyon süreci

başladı. Bu dönemde vergi yükü artarken, özellikle gümrük vergilerinin payı azalmış, buna karşılık KDV ve ÖTV gibi iç tüketimden alınan vergilerin payı yükselmiştir (Ekinci, 2011). 1990'lı yıllar, yüksek enflasyon, siyasi istikrarsızlık ve mali disiplin sorunlarının vergi yapısına olumsuz yansıdığı bir dönem olmuştur. Vergi yükü dönem boyunca artmış; ancak bu artış esas olarak dolaylı vergilerden kaynaklanmıştır. Doğrudan vergilerin GSYH içindeki payı sınırlı kalmış, gelir vergisi tabanı daralmış ve vergi adaleti tartışmaları öne çıkmıştır (Kargı & Yaygır, 2016). 2000'li yılların başı, mali disiplinin güçlendiği ve vergi tabanının genişletildiği bir dönemdir. 2006'da kurumlar vergisi oranı %30'dan %20'ye indirilmiş, bölgesel ve sektörel yatırım teşvikleri devreye alınmıştır. Buna karşın, toplam vergi yükü artmaya devam etmiştir. Bu artışın en önemli nedeni, dolaylı vergilerin bütçe gelirleri içindeki yüksek payının korunmasıdır. Bu dönemde vergi yükü nominal olarak yatırımcı dostu bir görünüm sergilese de efektif maliyetler açısından yüksektir (Armağan, 2007; Çağdaş, 2020). 2008 küresel finans krizinden sonra vergi yükünde dalgalanmalar yaşanmıştır. 2009'da küresel talep daralması ve ekonomik küçülme nedeniyle vergi yükü gerilese de sonraki yıllarda özellikle ÖTV ve ithalat vergilerindeki artışlarla yeniden yükselmiştir. 2016 sonrası dönemde jeopolitik riskler, döviz kuru dalgalanmaları ve pandeminin etkisi hem vergi politikalarının hem de vergi yükü oranlarının yeniden tartışılmasına yol açmıştır (Demirli & Ayyıldız, 2016). 2020 sonrası dönemde vergi yükü %23.8 bandında seyretmiş, dolaylı vergilerin payı yüksek kalmaya devam etmiştir (Püren & Yücedoğru, 2022). Türkiye'de vergi yükü tartışmalarının merkezinde yalnızca oranlar değil, vergi gelirlerinin bileşimi yer almaktadır. OECD ortalamasına göre Türkiye'de dolaylı vergilerin payı oldukça yüksektir. Bu durum, üretim maliyetlerini artırarak yatırım ortamının rekabetçiliğini olumsuz etkileyebilir. Ayrıca vergi mevzuatının karmaşıklığı ve sık değişmesi, yatırımcı açısından öngörülebilirliği azaltmaktadır (Işık, & Kılınç, 2009).

3.2. Doğrudan Yabancı Yatırım Kavramı

Doğrudan yabancı yatırım, bir yatırımcının yabancı bir ülkede uzun vadeli ekonomik çıkar elde etmek amacıyla yaptığı, yönetim kontrolünü içeren yatırım türüdür (Koç, 2023, s. 6). Portföy yatırımlarından farklı olarak, DYY yatırımcıya işletme yönetiminde söz hakkı verir. Bir yatırımcının yabancı bir işletmede en az %10 oy hakkına sahip olması DYY olarak kabul edilir. DYY yalnızca sermaye transferi değil; aynı zamanda teknoloji, know-how, yönetim bilgi birikimi ve küresel pazarlara erişim imkânı sağlar. Bu yönüyle DYY, ev sahibi ülke ekonomisi için büyüme, istihdam, teknoloji transferi ve ihracat kapasitesi artışı gibi çok boyutlu faydalar yaratabilir (Polat, 2018,

s. 3-6) DYY iki temel biçimde gerçekleşir; Greenfield yatırımlar: Yatırımcı sıfırdan yeni tesis veya üretim tesisi kurar. Bu yatırımlar uzun vadeli olup vergi politikalarına karşı yüksek derecede hassastır (Şişeci & Erdem, 2024). Birleşme ve devralma yatırımları: Mevcut bir işletmenin satın alınması veya hisselerinin devralınması şeklinde gerçekleşir. Bu tür yatırımların vergi duyarlılığı, devralınan işletmenin mevcut vergi yükümlülükleri ve devralma sonrası sağlanacak vergi avantajlarına bağlıdır (Korkmaz, 2025). Greenfield yatırımlar, gelecekteki nakit akışlarını ve uzun vadeli maliyetleri hesaba kattığından, yüksek vergi oranları karşısında başka ülkelere yönelme eğilimindedir. Birleşme ve devralma işlemleri ise genellikle mevcut vergi avantajlarını kısa vadede değerlendirme imkânı sunar (Dovletov, 2023).

3.2.1. DYY’nin Teorik Temelleri

DYY’nin nedenlerini açıklamak için literatürde farklı teoriler geliştirilmiştir. Bu teorileri; OLI Paradigması, Sermaye Hareketliliği Teorisi, Vergi Rekabeti Teorisi ve Yeni Ekonomik Coğrafya şeklinde sıralamak mümkündür. OLI Paradigması: Dunning’in geliştirdiği OLI Paradigması, doğrudan yabancı yatırım kararlarının üç temel avantaj üzerine kurulu olduğunu öne sürer. Bunlar; sahiplik avantajı, yer avantajı ve içselleştirme avantajı şeklindedir. Sahiplik avantajı, yatırımcının teknolojik bilgi, marka değeri, yönetim kapasitesi gibi firmaya özgü unsurlarını ifade eder. Yer avantajı, yatırım yapılacak ülkenin sahip olduğu maliyet, pazar büyüklüğü, işgücü kalitesi, altyapı, siyasi istikrar ve vergi politikaları gibi faktörleri kapsar. İçselleştirme avantajı ise, üretim ve dağıtım süreçlerini kendi bünyesinde yönetmenin dış kaynak kullanımına kıyasla daha kârlı olduğu durumları ifade eder. Vergi yükü, bu paradigmada yer avantajı bileşeni içinde kritik öneme sahiptir; düşük vergi oranları, yatırımcıların beklenen net getirisini artırarak ülkeyi cazip hale getirirken, yüksek vergi oranları yatırım kararlarını olumsuz etkileyebilir. Türkiye özelinde, vergi teşvikleri ve kurumlar vergisi oranındaki düzenlemeler, bu paradigmanın yer avantajı boyutunu güçlendirme amacı taşımaktadır (Altay vd., 2022). Sermaye Hareketliliği Teorisi: Sermaye Hareketliliği Teorisi, sermayenin uluslararası düzeyde en yüksek net getiri sağlayan ülkelere akma eğiliminde olduğunu varsayar (Bretschger & Hettich, 2002). Bu teoriye göre, yatırımcılar yalnızca brüt getiriyi değil, aynı zamanda vergi sonrası net getiriyi de dikkate alır. Dolayısıyla, yüksek vergi yüküne sahip ülkeler, yatırımcılar açısından cazibesini yitirebilir ve sermaye çıkışı yaşayabilir. Buna karşın, vergi oranlarının düşürülmesi veya hedefe yönelik vergi teşvikleri uygulanması, sermaye girişini artırabilir. Ancak bu yaklaşımın önemli bir sınırlılığı vardır: yatırım kararları yalnızca vergi yüküne değil, aynı zamanda makroekonomik istikrar, hukukun üstünlüğü, siyasi güven ortamı

gibi faktörlere de bağlıdır. Türkiye örneğinde, dönemsel olarak vergi yükü düşürülmüş olsa da küresel yatırım akımlarındaki değişimler ve iç ekonomik belirsizlikler, teorinin öngördüğü ilişkiyi zayıflatabilmektedir (Bretschger & Hettich, 2002).

Vergi Rekabeti Teorisi: Ülkelerin uluslararası sermayeyi çekebilmek amacıyla vergi oranlarını bilinçli olarak düşürdüğünü savunur. Bu durum, özellikle doğrudan yabancı yatırımların yoğunlaştığı sektörlerde rekabetçi bir avantaj sağlayabilir. Ancak teorinin eleştirel yönü, küresel ölçekte “aşağı doğru yarış” riskine işaret etmesidir; yani ülkeler arasındaki vergi indirimleri, uzun vadede kamu gelirlerinde azalmaya ve kamu hizmetlerinin finansmanında sıkıntılara yol açabilir. Ayrıca, vergi oranlarının aşırı düşürülmesi kısa vadede yatırım çekse de orta ve uzun vadede mali sürdürülebilirlik üzerinde olumsuz etkiler yaratabilir (Giray, 2005). Yeni Ekonomik Coğrafya: Yeni Ekonomik Coğrafya, firmaların yatırım kararlarında coğrafi konum, pazar erişimi, ulaşım maliyetleri ve aglomerasyon ekonomileri gibi faktörlerin belirleyici olduğunu vurgular. Bu yaklaşıma göre, vergi politikaları tek başına değil, altyapı kalitesi, lojistik imkânlar, yerel tedarik zincirleri ve pazar büyüklüğü ile birlikte değerlendirilmelidir (Kum, 2011). Yani, düşük vergi yükü tek başına yatırım çekmek için yeterli olmayabilir; yatırımcı, aynı zamanda kolay ulaşılabilir pazarlara, nitelikli işgücüne ve güçlü bir altyapıya erişmek ister. Türkiye’nin jeostratejik konumu, Avrupa, Asya ve Orta Doğu pazarlarına erişim açısından avantaj sağlasa da bu avantajın yatırım çekme kapasitesine dönüşebilmesi için vergi politikalarının lojistik, enerji ve ulaştırma yatırımları ile entegre edilmesi gerekmektedir. Vergi politikaları, altyapı ve pazar erişimi gibi faktörlerle birlikte yatırımın yer seçiminde belirleyici olur (Kum, 2011).

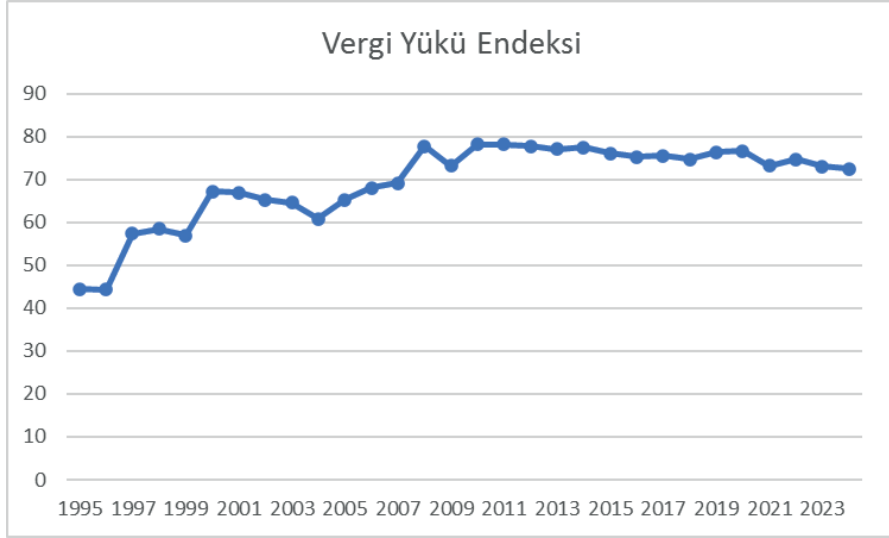
4. Türkiye’de Vergi Yükü ve Doğrudan Yabancı Yatırım’ın Seyri

Türkiye, 1980’lerden itibaren ekonomik liberalizasyon politikaları ile dışa açık bir ekonomi yapısına geçiş yapmış ve bu süreçte yabancı yatırım çekmeyi temel hedeflerinden biri haline getirmiştir. Vergi politikaları bu hedefe ulaşmada kritik bir araç olarak kullanılmıştır (Athı, 2024, s. 61). 1980’li yıllar Türkiye ekonomisinde dışa açılma sürecinin başladığı ve ithal ikameci sanayileşme modelinden ihracata dayalı büyüme stratejisine geçildiği bir dönemdir. Bu dönemde vergi politikaları da yeniden şekillenmiş, yatırım ortamının iyileştirilmesi için vergi teşvikleri devreye alınmıştır. Ancak yüksek enflasyon, siyasi istikrarsızlık ve hukuki altyapı eksiklikleri nedeniyle DYY girişleri sınırlı kalmıştır (Kahiloğulları, 2024).

Vergi yükü açısından bakıldığında, 1980’li yılların ortalarında Türkiye’nin vergi gelirlerinin GSYH’ye oranı %15-20 bandında seyretmiş, vergi

gelirlerinin büyük kısmı dolaylı vergilerden sağlanmıştır. 1990’lı yıllarda ise kamu maliyesindeki bozulma ve yüksek bütçe açıkları nedeniyle dolaylı vergilerin payı artmış, toplam vergi yükü kademeli olarak yükselmiştir (Dağ & Tügen, 2018).

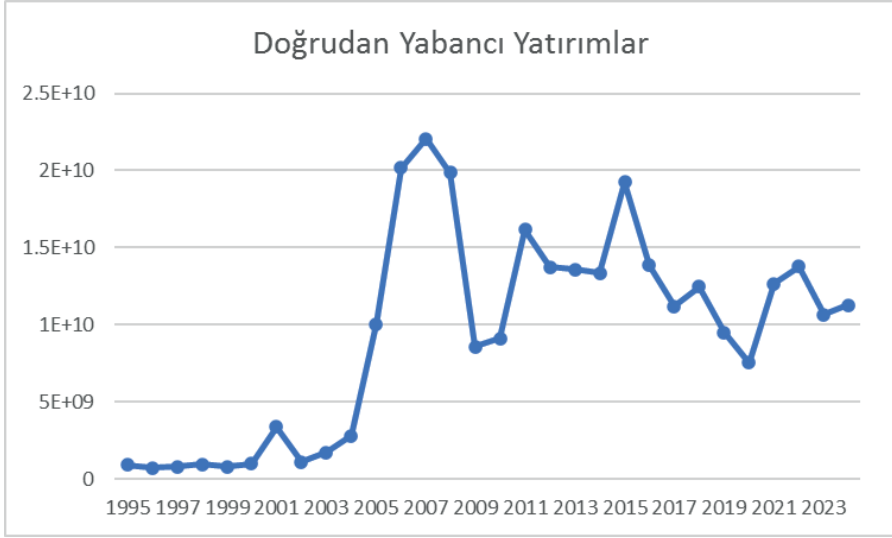
Türkiye’de Vergi Yüğü Endeksinin Seyri (1995-2024)

Kaynak: Index of Economic Freedom -Explore the Data

1995-1999 döneminde vergi yükü ortalama %50’nin üzerinde gerçekleşmiş, ancak bu dönemde DYY girişleri yıllık 1 milyar doların altında kalmıştır. Bu durum, yalnızca vergi yükü değil, makroekonomik istikrar, yüksek enflasyon ve kur oynaklığı gibi faktörlerin de yatırım kararlarında belirleyici olduğunu göstermektedir.

Türkiye’de Yıllara Göre Doğrudan Yabancı Yatırımlar (1995-2024)

Kaynak: Dünya Bankası, (2025)

2000’li yılların başı, Türkiye ekonomisi için hem mali disiplinin sağlandığı hem de yatırım ortamının köklü biçimde iyileştirildiği bir dönem olmuştur. 2001 krizi sonrası uygulanan Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı, bütçe disiplini artırılmış ve vergi tabanını genişletmiştir (Öztürk, 2024, s. 10). 2006 yılında kurumlar vergisi oranının %30’dan %20’ye indirilmesi, yatırım teşviklerinin çeşitlendirilmesi ve Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmalarının sayısının artırılması, yabancı yatırımcılar için cazip bir ortam yaratmıştır. AB üyelik müzakerelerinin başlaması ise yatırımcı güvenini güçlendiren bir diğer faktör olmuştur. Bu dönemde vergi yükü, 2000 yılında %67,2 iken 2008’de %77,7’ye yükselmiştir. Yani nominal kurumlar vergisi oranı düşürülmesine rağmen toplam vergi yükü artmıştır; bunun nedeni dolaylı vergilerin bütçe gelirleri içindeki payının yükselmesidir. DYY girişleri açısından bakıldığında, 2000-2004 döneminde yıllık ortalama 3-4 milyar dolar seviyelerinde olan yabancı sermaye girişi, 2005’ten itibaren hızla artarak 2007’de 22 milyar dolara ulaşmıştır (World Bank, 2025). Bu artış, özelleştirme programlarının hızlanması, bankacılık ve telekomünikasyon sektörlerinde yabancı sermaye girişleri ile doğrudan ilişkilidir. 2008 küresel finans krizi sonrası dönemde Türkiye’ye DYY girişlerinde belirgin bir yavaşlama gözlenmiştir. 2009 yılında DYY girişi 8,4 milyar dolara düşmüş, takip eden yıllarda ise küresel likidite koşullarının etkisiyle 12-15 milyar dolar bandında seyretmiştir. Vergi yükü açısından bu dönemde ilginç bir

tablo ortaya çıkmaktadır. 2009’da vergi yükü %73,2’ye gerilemiş, ancak 2010–2014 arasında yeniden yükselerek %78 seviyelerine ulaşmıştır. Bu artışın temel nedenleri arasında Özel Tüketim Vergisi (ÖTV) artışları, ithalat vergileri ve sosyal güvenlik primlerindeki düzenlemeler yer almaktadır. 2016 sonrası dönemde jeopolitik riskler, darbe girişimi, küresel ticaret gerilimleri ve pandemi gibi gelişmeler hem DYY girişlerini hem de vergi politikalarının etkinliğini etkilemiştir. 2020 sonrası dönemde vergi yükü nispeten azalarak 2024’te %72,5’e gerilese de bu seviyeler hâlâ bölgesel rakip ülkelerin üzerinde kalmaktadır. DYY girişleri bu dönemde dalgalı seyretmiş, 2020’de pandemi etkisiyle 7,8 milyar dolara gerilemiş; ancak 2021-2024 döneminde yeniden 10-13 milyar dolar bandına çıkmıştır. Yüksek vergi yükü, artan finansman maliyetleri ve kur oynaklığı, yatırımcı kararlarında belirleyici olmuştur. Vergi oranlarının düşürülmesi (özellikle kurumlar vergisi) DYY üzerinde pozitif etki yaratmış olsa da toplam vergi yükünün yüksek kalması yatırımcı açısından maliyet avantajını sınırlamaktadır. DYY girişlerindeki dalgalanmalar yalnızca vergi politikaları ile açıklanamaz; makroekonomik istikrar, hukuki altyapı, siyasi riskler ve küresel ekonomik koşullar da belirleyici olmaktadır.

Sektörel farklılıklar da vergi yükü-DYY ilişkisinde belirleyici bir unsurdur. Sermaye yoğun ve uzun vadede geri dönüş sağlayan imalat sanayi yatırımları, yüksek vergi yüküne karşı daha hassastır çünkü vergi sonrası kârlılık, yatırım kararlarının temel parametresidir (Ömür, 2020, s. 11). Buna karşın finans, telekomünikasyon ve enerji gibi sektörlerde pazar büyüklüğü, yüksek kârlılık potansiyeli ve özelleştirme fırsatları vergi yükünün etkisini ikinci plana itmiştir. Türkiye’de 2005-2015 döneminde bu sektörlerin yabancı sermaye girişlerinde öncü rol oynaması, vergi teşviklerinden çok pazar potansiyeli ve yapısal dönüşüm fırsatlarının belirleyici olduğunu göstermektedir. Öte yandan imalat ve teknoloji yoğun sektörlerde yabancı sermaye girişlerinin sınırlı kalması, vergi yükünün maliyet bileşimi üzerindeki olumsuz etkilerinin daha belirgin olduğunu ortaya koymaktadır (Koşar, 2012, s. 99). Uluslararası karşılaştırmalar, Türkiye’nin vergi yapısının yatırım çekme kapasitesi üzerindeki sınırlayıcı etkilerini açıkça göstermektedir. OECD ve G-20 ülkeleri içinde Türkiye’nin dolaylı vergilere bağımlı bütçe yapısı, üretim maliyetlerini artırarak rekabetçilik açısından dezavantaj yaratmaktadır. Doğu Avrupa ülkelerinde kurumlar vergisi oranlarının %15-20 bandında ve dolaylı vergi yükünün görece düşük olması, bu ülkeleri yatırım açısından daha cazip kılmaktadır (Akkaya & Gerçek, 2019). Bununla birlikte literatürde hukuki güvence, altyapı kalitesi ve siyasi istikrarın, vergi oranlarından daha belirleyici olduğuna ilişkin bulgular da güçlüdür (Aktan, 2017). Türkiye’nin avantajı geniş iç pazarı ve stratejik coğrafi konumu iken, dezavantajı ise

vergi yükünün bileşimi ve mevzuatın karmaşıklığıdır. Güncel gelişmeler, Türkiye'nin bu alandaki politikasının yönünü de ortaya koymaktadır. 2024 yılı itibarıyla Türkiye'nin DYY girişleri yaklaşık 11 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiş, hükümet 2028'e kadar küresel DYY içindeki payını %0,85'ten %1,5'e çıkarmayı hedefleyen bir strateji açıklamıştır (Dünya Bankası, 2025). Ancak vergi yükünün bileşimi, özellikle dolaylı vergilerin yüksekliği, hâlâ yatırımcı maliyetlerini artıran en önemli unsurlar arasındadır.

5. Sonuç ve Politika Önerileri

Bu çalışma, Türkiye'de vergi yükü ile doğrudan yabancı yatırım arasındaki ilişkiyi teorik ve kavramsal boyutlarıyla ele almış, uluslararası literatürle karşılaştırmalı bir değerlendirme yaparak Türkiye verileri üzerinden kapsamlı bir analiz sunmuştur. Bulgular, vergi yükünün DYY üzerindeki etkisinin tek boyutlu olmadığını, dönemsel koşullar, sektör farklılıkları ve küresel gelişmelere bağlı olarak değişkenlik gösterdiğini ortaya koymaktadır. Teorik yaklaşımlar, yüksek vergi oranlarının yatırım maliyetlerini artırarak sermaye girişlerini sınırlayabileceğini, buna karşın vergi gelirlerinin etkin kullanımının yatırım ortamını dolaylı olarak iyileştirebileceğini vurgulamaktadır. Nitekim Türkiye deneyimi, 2006 yılında kurumlar vergisi oranının %30'dan %20'ye indirilmesinin kısa vadede yabancı sermaye girişlerini artırdığını göstermiştir; ancak aynı dönemde dolaylı vergilerin yüksekliği nedeniyle toplam vergi yükünün azalmaması, bu etkinin kalıcılığını sınırlamıştır. 2005–2007 döneminde AB üyelik süreci, özelleştirme programları ve küresel likidite bolluğu ile desteklenen DYY artışı, 2008 küresel krizinden sonra yerini dalgalı bir seyre bırakmış; bu durum, vergi politikalarının tek başına yeterli olmadığını, makroekonomik istikrar, hukuki güvence ve siyasi öngörülebilirlik gibi unsurların da yatırım kararlarında kritik rol oynadığını göstermiştir. Sektörel düzeyde yapılan analizler, imalat sanayi gibi sermaye yoğun sektörlerin vergi yüküne daha hassas olduğunu, buna karşın finans, enerji ve telekomünikasyon gibi pazar büyüklüğü ve yüksek kârlılık potansiyeli barındıran sektörlerde vergi yükünün etkisinin daha sınırlı kaldığını göstermektedir. Bu bulgu, Türkiye'nin yatırım stratejilerinde sektörel farklılıkları dikkate alması gerektiğini ortaya koymaktadır. Uluslararası karşılaştırmalar ise, Türkiye'nin vergi yükünün özellikle dolaylı vergilerin ağırlığı nedeniyle bölgesel rakiplerine kıyasla daha yüksek olduğunu, Doğu Avrupa ülkelerinin düşük kurumlar vergisi oranları ve daha dengeli vergi yapıları sayesinde yabancı yatırım açısından daha cazip görüldüğünü göstermektedir. Ancak literatür, düşük vergi oranlarının tek başına yeterli olmadığını; güçlü kurumlar, hukuki güvence, altyapı kalitesi ve

siyasi istikrarın yatırım çekme sürecinde en az vergi oranları kadar belirleyici olduğunu da açıkça ortaya koymaktadır.

Bu çerçevede Türkiye için politika önerileri, yalnızca oran indirimlerine dayalı bir vergi stratejisi yerine, yapısal dönüşümü hedefleyen kapsamlı bir vergi reformuna işaret etmektedir. Öncelikle, vergi yükünün bileşiminin dengelenmesi ve dolaylı vergilerin yüksek payının kademeli olarak azaltılması, yatırım maliyetlerini düşürerek özellikle imalat ve teknoloji yoğun yatırımları teşvik edecektir. Bunun yanı sıra, efektif vergi oranlarının bölgesel rakiplerle uyumlu seviyelere çekilmesi, yatırım indirimleri, hızlandırılmış amortisman ve uzun vadeli vergi tatilleri gibi araçların daha stratejik şekilde kurgulanması, yabancı sermaye açısından cazibeyi artıracaktır. Vergi mevzuatında sadelik ve öngörülebilirlik, sık değişikliklerin yatırımcı güvenini zedelemesini engelleyecek, bürokrasinin dijitalleşmesi ise yatırımcıların karşılaştığı işlem maliyetlerini azaltacaktır. Ayrıca vergi gelirlerinin altyapı, lojistik, enerji arz güvenliği, eğitim ve dijital dönüşüm gibi yatırım ortamını doğrudan geliştiren alanlara yönlendirilmesi, yabancı yatırımcıların yüksek vergi yükünü daha kabul edilebilir görmesine katkı sağlayacaktır. Sektörel hedefleme de Türkiye’nin DYY stratejisinde kritik bir unsur olmalıdır. İmalat ve ileri teknoloji sektörlerinde uzun vadeli vergi indirimleri, yenilenebilir enerji projelerinde KDV ve gümrük vergisi muafiyetleri, lojistik yatırımlarında bölgesel vergi avantajları, Ar-Ge ve inovasyon faaliyetlerinde ise vergi muafiyetleri ve istihdam destekleri, sermaye girişlerini niteliksel olarak artırabilir. Tüm bu uygulamaların etkinliğinin izlenmesi ve düzenli etki analizleriyle raporlanması, vergi teşviklerinin sürdürülebilirliğini güvence altına alacaktır. Uluslararası düzeyde ise OECD’nin küresel asgari kurumlar vergisi gibi düzenlemelere uyum sağlanması, çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarının genişletilmesi ve şeffaf vergi uygulamaları, Türkiye’nin yatırımcı güvenilirliğini artıracak tamamlayıcı adımlar olacaktır. Sonuç olarak, Türkiye’nin vergi yükü-DYY ilişkisi karmaşık ve çok boyutlu bir yapıya sahiptir. Vergi politikaları, doğru tasarlandığında ve makroekonomik istikrar, hukuki güvence, güçlü kurumlar ve siyasi öngörülebilirlik ile desteklendiğinde, DYY girişlerini artırmada etkili bir araç haline gelebilir. Türkiye’nin önündeki temel hedef, vergi yapısını yatırım dostu hale getirirken kamu gelirlerini de sürdürülebilir kılmaktır. Bu hedeflere ulaşmak, yalnızca mali politikaların değil, genel ekonomik yönetim stratejisinin de koordineli ve kararlı biçimde uygulanmasını gerektirir. Böylelikle Türkiye hem bölgesel hem de küresel ölçekte doğrudan yabancı yatırımcılar için daha cazip bir destinasyon haline gelebilecek ve uzun vadeli büyüme perspektifini güçlendirebilecektir.

Kaynakça

- Acinöroğlu, S. (2009). Genel olarak vergi teşviklerinin ekonomi üzerine etkinliği. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 1(2), 148-165.
- Aisyah, S. (2025). Influence of Taxes on Capital Flows and Foreign Direct Investment. *Golden Ratio of Taxation Studies*, 5(1), 17-28.
- Akhmadeev, R. G., KOSOV, M. E., Bykanova, O. A., Ekimova, K. V., Frumina, S. V., & PHILIPPOVA, N. V. (2016). Impact of Tax Burden on the Country's Investments. *Journal of Applied Economic Sciences*, 11(5).
- Akkaya, H., & Gerçek, A. (2019). OECD ve Seçilmiş Bazı Ülkelerde Dijital Ekonominin Vergilendirilmesi: Türkiye İçin Çıkarımlar. *International Journal of Public Finance*, 4(2), 166-188.
- Aktan, C. C. (2017). Anayasal iktisat ve vergilemede hukuki güvenlik ilkesi. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 101-116.
- Altay, H., Aladağ, Ö. F., & Güven, M. E. (2022), Dijital Çağda Eklektik Paradigmayı Yeniden Düşünmek: Yeni Avantajlar ve Meydan Okumalar., https://www.researchgate.net/profile/Meliha-Gueven-2/publication/374742574_DIJITAL_CAGDA_EKLEKTİK_PARADIGMAYI_YENIDEN_DUSUNMEK_YENI_AVANTAJLAR_VE_MEYDAN_OKUMALAR_RETHINKING_THE_ECLECTIC_PARADIGM_IN_THE_DIGITAL_ERA_NEW_ADVANTAGES_AND_CHALLENGES/links/652cf76cb5c77c79f9baeb50/DIJITAL-CAGDA-EKLEKTİK-PARADIGMAYI-YENIDEN-DUSUNMEK-YENI-AVANTAJLAR-VE-MEYDAN-OKUMALAR-RETHINKING-THE-ECLECTIC-PARADIGM-IN-THE-DIGITAL-ERA-NEW-ADVANTAGES-AND-CHALLENGES.pdf, Erişim Tarihi: 10.07.2025.
- Armağan, R. (2007). Türkiye'de Gelir ve Kurumlar Vergisi Oranlarında İndirimin Vergi Gelirleri Üzerine Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(3), 227-252.
- Atlı, S. A. (2024). Finansal liberalizasyon döneminin gelişimi ve Türkiye'de yatırım iklimi., (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Aust, V., Morais, A. I., & Pinto, I. (2020). How does foreign direct investment contribute to Sustainable Development Goals? Evidence from African countries. *Journal of Cleaner Production*, 245, 118823.
- Aybay, S. (2021). Mali sosyolojik yaklaşıma göre vergi bilincinin vergi uyumu-na etkisi: Antalya ili örneği.
- Bassey, E., Amobi, B. N., & Okorie, A. N. (2022). Choice of Location for Foreign Direct Investment by Multinational Corporations: Do Tax Burden Matter?. *International Journal of Financial, Accounting, and Management*, 3(4), 349-358.

- Binatlı, A. O., & Sohrabji, N. (2019). Factors influencing foreign direct investment flows into Turkey. *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 7(2).
- Bretschger, L. ve Hettich, F. (2002). Küreselleşme, sermaye hareketliliğı ve vergi rekabeti: OECD ülkeleri için teori ve kanıtlar. *Avrupa siyasi ekonomi dergisi*, 18 (4), 695-716.
- Celikay, F. (2020). Dimensions of tax burden: a review on OECD countries. *Journal of Economics, Finance and Administrative Science*, 25(49), 27-43.
- Çağdaş, Y. (2020). TÜRKİYE’DE TOPLAM VERGİ YÜKÜNÜN OECD ÜLKELERİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 20(1), 81-96.
- ÇANKARA, F. F. (2010), 1980 Sonrası Avrupa Birliğı’ne Uyum Sürecinde Türkiye’de Vergi Politikalarının Dönüşümü (Yüksek Lisans Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Ana-bilim Dalı, Çanakkale.
- Dağ, M., & Tügen, K. (2018). Türkiye’de Bütçe Açıklarının Nedenleri ve Finansman Yöntemleri: Dönemsel Bir Değerlendirme. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 217-240.
- Değirmenci, T., Aydın, M., & Kızılkaya, O. (2024). BRICST Ülkelerinde Ekonomik Küreselleşme, Vergi Yüğü ve Yatırım Özgürlüğünün Doğrudan Yabancı Yatırımlara Etkisi. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(1), 228-243.
- Demir, İ. C. (2013). Türkiye’de vergi yüğü. Bursa: Dora Yayıncılık.
- Demirli, Y., & Ayyıldız, Y. (2016). Avrupa Birliğı üyesi ülkelerde vergi rekabetinin, 2008 küresel finans krizi eşliğinde, vergi hasılatı ve yapısına etkileri. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2(4), 31-42.
- Dovletov, A. (2023). Doğrudan Yabancı Sermaye Yatırımlarının Ekonomik İş Birliğı Örgütü (ECO) Ülkelerinin Büyümesine Etkisi: Bir Panel Veri Analizi (Doctoral dissertation, Anadolu University (Turkey)).
- Ekinci, A. (2011). Doğrudan yabancı yatırımların ekonomik büyüme ve istihdama etkisi: Türkiye uygulaması (1980-2010). *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6(2), 71-96.
- Gao, M., & Liu, X. (2021). Tax burden, institutional environment and foreign direct investment flow: From the perspective of asymmetric international tax competition. *China Finance and Economic Review*, 10(1), 66-85.
- Giray, F. (2005). Küreselleşme sürecinde vergi rekabeti ve boyutlar. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 9, 93-122.
- HARMAN, B., ÇİLEK, A., & ŞEYRANLIOĞLU, O. OECD Ülkelerinde Vergi Takozunun Doğrudan Yabancı Yatırımlar Üzerindeki Etkisinin Panel Veri Analiz Yöntemi ile İncelenmesi.

- Haudi, H., Wijoyo, H., & Cahyono, Y. (2020). Analysis of most influential factors to attract foreign direct investment. *Journal of Critical Reviews*, 7(13).
- Heritage.org. (2025), Index of Economic Freedom, <https://www.heritage.org/index/pages/all-country-scores>, Erişim Tarihi: 11.07.2025.
- Işık, N., & Kılınç, E. C. (2009). OECD ülkelerinde vergi yükü ve vergi türleri: Karşılaştırmalı bir analiz. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2009(2), 147-173.
- Kahiloğulları, A. (2024). Dış Açılma Sürecinde Türkiye Dış Ticaretinde Belirleyici Faktörlerin Ampirik Analizi. *Abi Evran Akademisi*, 5(2), 29-44.
- Karagöz, E., & Yaşar, E. (2020). Ekonomik Özgürlüklerin Doğrudan Yabancı Yatırımlara Etkisi: 125 Ülkeden Elde Edilen Bulgular. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(18), 39-50.
- Karaman, K., & Yildirim-Karaman, S. E. Ç. İ. L. (2017). The monetary policy change in Turkey in 2009 and its implications for inflation and growth. *Bogazici Journal*, 31(1).
- Kargı, V., & Yaygır, T. (2016). Küreselleşme, vergi rekabeti ve Türkiye’de vergi yükü. *International Journal of Public Finance*, 1(1), 1-22.
- Kaya, D. G., & Ezanoğlu, Z. (2020). OECD ÜLKELERİNDE KURUMLAR VERGİSİ ORANLARININ DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR ÜZERİNE ETKİSİ. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, (2020 Sonbahar Özel Sayı I/II), 30-37.
- Koç, N. (2023). *Doğrudan yabancı yatırımlar ve kurumsal kalite küresel finansal kriz öncesi ve sonrası için karşılaştırmalı bir analiz* (Master’s thesis).
- Korkmaz, Y. (2025). Seçilmiş Değişkenlerin Doğrudan Yabancı Yatırımlara Etkisi: E7 Ülkeleri Örneği. *Fiscaeconomia*, 9(1), 621-635.
- Koşar, N. (2012). *Uluslararası vergi rekabetinin doğrudan yabancı sermaye yatırımları üzerindeki etkileri: Türkiye örneği* (Doctoral dissertation, Dokuz Eylül Üniversitesi (Turkey)).
- Köstekçi, A. (2024). Vergi Yükünün Belirleyicileri: Türkiye Üzerine Bir İnceleme. *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (37), 125-142.
- Kubaje, T. A., Amoasi-Andoh, R., Eklemet, I., & Wassan, S. N. (2025). Foreign direct investments, tax revenue, and economic growth in Sub-Saharan Africa: does maximum tax apply?. *Cogent Economics & Finance*, 13(1), 2446651.
- Kum, M. (2011). İktisadın yeni coğrafi açılımı: Yeni ekonomik coğrafya yaklaşımı. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(30), 235-255.
- Obeng-Amponsah, W., & Owusu, E. (2025). Foreign direct investment, technological transfer, employment generation and economic growth: new evidence from Ghana. *International Journal of Emerging Markets*, 20(5), 2088-2109.

- Oluchi, N. L., & Abel, U. O. (2024). Impact of taxation on foreign direct investment in Nigeria (2000–2020). *International Journal of Innovative Finance and Economics Research*, 12(1), 143-155.
- Oxelheim, L. (1993). Foreign direct investment and the liberalization of capital movements. In *The Global Race for Foreign Direct Investment: Prospects for the Future* (pp. 11-49). Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg.
- Ömür, Ö. M. (2020). *Türkiye’de Kamu Yatırım Harcamalarında Verimliliğin Bölgesel Bazda Toplam Vergi Hasılatı İle Karşılaştırmalı Analizi* (Doctoral dissertation, Bursa Uludağ University (Turkey)).
- Öztürk, H. A. (2024). Basel kriterlerinin gelişimi ve Türk bankacılık sistemine etkileri. (Yüksek Lisans Tezi), Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı İktisat Bilim Dalı, Bursa.
- Polat, B. (2018). Türkiye’de doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve yatırım ortamı iyileştirme çalışmalarının etkinliği. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Ticaret Anabilim Dalı Uluslararası Ticaret Yüksek Lisans Programı, İstanbul.
- Püren, S., & Yücedoğru, R. (2022). Türkiye’de Hissedilen Vergi Yüklü Unsurlarını Anlamak: Nitel Bir Analiz. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 83-106.
- Sağdıç, N. (2022). Küreselleşmenin vergi gelirlerine etkisi: Doğrudan yabancı yatırımlar özelinde E7 ülkeleri için ekonometrik bir analiz. (Yüksek Lisans Tezi), Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Şişçi, G. N., & Erdem, E. (2024), Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: Yeşil alan yatırımları ile satın alma ve birleşmelerin karşılaştırması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27(1), 1-13.
- Ürüt Saygın, S., & Avcı, O. (2020). Vergi Rekabetinin Değerlendirilmesi: Türkiye İçin Çıkarımlar. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (35).